

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Xaverius Thaumaturgus, Panegyricum Poema

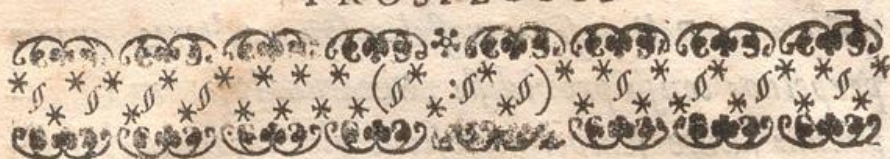
Frizon, Léonard

Burdigalae, 1684

Erudito Lectori Prospectus Operis Universi, Variis cum animadversionibus
Religionem Artemque spectantibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69047](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69047)

PROSPECTUS

ERUDITO LECTORI

PROSPECTUS

OPERIS UNIVERSI,

*Variis cum animadversionibus Religionem
Artemque spectantibus.*

AM tibi, Lector Erudite, suscepti operis argumentum & occasio factis ex novi generis dedicatione superiori apparuit. Ferdinandum Principem intellexisti, cum extremo conflictaretur spiritu, concepto editoque voto ex ipsis lethi faucibus valetudini restitutum, ædem Sospitatori suo, Divo FRANCISCO XAVERIO Indiarum Apostolo fundasse; me istius ædis ornandæ studiosum, tabulas excogitasse Principi non minùs erudito quàm munifico transmittendas; quibus tabulis res Apostoli præcipuæ, maximèque mirabiles, poëticè exprimantur. Tum latiùs res easdem tractare insti-

O P E R I S.

tui : miraculorum summa capita , compluraque eodè pertinencia decora, & virtutes planè Apostolicas Thaumaturgi sum persecutus , multis aspersis observationibus Theologicis, & sacrarum literarum illitis frequentissimè luminibus. Quà de tractatione , & hujusmodi Commentariis erit mox distinctiùs agendi locus. De ipsa nunc inscriptione materiaque operis , quoad instituti vel necessitas , vel dignitas requirit , proloquar.

THAUMATURGUM appellavi Xaverium , cognomine Gregorii illius , Neocæsariensis Antistitis celeberrimi ; cum Prophetis & Apostolis , Magno Basilio teste , à prodigiorum crebritate excellentiaque comparati. At Xaverium , in solenni ad ipsius consecrationem , & , ut ita dicam , Apotheosin Christianam Relatione, Franciscus-Maria Cardinalis à Monte coram Gregorio xv. Pontifice , sacroque Patrum Purpuratorum Senatu , magnificè testatus est miracula edidisse miraculis Apostolorum simillima. Subinde Nicolaus Zambeccarus , Orator Consistorialis, in eodem augustissimo terrarum confesso, nihil fecisse minus à magnis Apostolis Xaverium affirmavit.

Dæmones Gregorius profanis ex simulacris humanisque corporibus ejecit : Xaverius , non

PROSPECTUS

per se modò, verùm etiam puerorum ministerio, quidvis Magistri usu sacratum inferentium, hostes Tartareos expulit. Gregorius montem ad laxandam ædificando, templo aream precibus removit; paludem inter fratres dissensionis originem exsiccavit: Xaverius, ad expugnandum Tolum oppidum, quod à Christiana lege Lusitanaque ditone defecerat, suppliciter in genua subsidens montem funditus commovit; inde excitatâ per triduum flammâ, effusaque pumicum & cinerum vi, quæ totam circâ regionem constravit, arcis editissimæ pinnas æquavit: ac coortus terræ tremor urbem ipsam disjecit; paludemque oppletam saxis, in foedifragorum cladem & impiorum diffudit.

Gregorius Lyci inundationem cohibuit de facto ad fluminis ripam baculo: Xaverius defixis passim Crucibus pluvias alieno tempore elicuit in publica Indorum desperatione; barbarorum inundantes Travancoridem copias unus minaci oratione, formaque humanam superante repressit ac repulit; tigridum nocturnos greges, ultro occurrens, verbo & aquâ lustrali exterminavit. Quid, quòd marinam aquam Xaverius Cruce signans in dulcem convertit, eâ copiâ quæ longum ad usum quingentis vectori-

bus suppeteret; diversas in regiones asportata, salutem ægris repentinam afferret? Quid, quòd turbines ac procellas toties fregit; naves jam vadis, jam scopulis illisas eripuit? Acciditque in Bengalensi navigatione aliquando jactatis foedâ tempestate mercatoribus; ut fluctus vastâ mole in navim exarmatam & laceram irruentes, simul atque invocatum objiciebatur Xaverii nomen, partim averfi in aliam partem funderentur; partim scinderentur medii, & huc atque illuc excurrerent innoxii; partim in se ipsi residerent. Cetera genere disjunctiora non commemoro, quæ toto operis decursu legentur miracula; cæcis, surdis, claudis, mutis, integritas facultasq; reddita membrorum; elephantiacis, ac quocunque morbo laborantibus, sanitas; mortuis ipsis vita quàm sæpissimè restituta: nec rarò alia collata in commune beneficia; sterilitas agris, fames oppidis, pestilentia regionibus depulsa, bonorumque omnis accita copia.

Quid, si fructus miraculorum spectamus, animorum conversiones? quid antiquus ille Thaumaturgus effecit multitudine prodigiorum, & præstantiâ? Neocæsaream civitatem Christo adjunxit: quâ in urbe septemdecim omnino Christianos Episcopatum iniens repererat, in

PROSPECTUS

eadem septemdecim omnino ethnicos reliquit moriens. Quantum verò non urbium, sed gentium Xaverius Ecclesiæ adjecit! Et adhuc Sinis inhiabat! Nunquam eò certè descendisset, quò deventurum se post aliquot devictos populos Cynæ Pyrrhus dixerat; ut quiesceret. Cum Alexandro potiùs infinitâ cupiditate, sed longè aliâ mente, necdum à se mundum perdomitum collacrymans, mirum in modum æstuabat. Nihil actum putabat, ubi aliquid supererat agendum. Donec omnia Christo subjeceret, semper amplius, amplius, summâ contentione exclamabat; nec in somnis, ardentissimâ & insatiabili curâ solutus. omnem effervescentis ambitionis impetum placidâ charitatis aviditate superavit.

Jam quantò plura majoraque, & breviori tempore Apostolus, quam *prædo* ille *terrarum* confecit! Indiæ superbissimè imperator vix pedem intulit; Indiam Xaverius peragravit illustravitq; victoriis; Japoniam totque alias vetustati ignotas regiones cepit, trophæisque insignivit. Ac si tam longinqua itinera Xaverii, terrâ marique obita, in se toties reflexa implexaque, connectantur atque in unam seriem tenoremque perpetuum explicentur, sanè multos orbis terrarum universi ambitus circuitusq; confecerint.

Neque

O P E R I S.

Neque expeditionem armis instructus & copiis suscepit, ut profanus ille bellator, qui mortalium fundendo sanguine stragem Asiâ circumtulit. Hic salutem ad ultimum pertulit Orientem *lavacro aquæ in verbo vitæ*; dux idem, & miles; & *vas castrorum*, *scutum auxilii*, *gladius gloriae*, *sagitta electa* (ut Siracidæ, Mosis, Isaïæ voces adhibeam) coeleste prorsus telum, Divinaque machina, impietatis & superstitionis vitiorumque cunctorum expugnatrix. Unus quidem Christi militibus *plus omnibus laboravit*: quantumvis delectu severo egregiis, palmaribusque viris, plus omnibus perfecit. Eductis in campum, in pulverem & solem, viam præstruxit ad victoriam; & certissima, quæ ad calcem potissimum operis tractantur, hodieque præsidia exhibet. Mille ex populis, quodque pulcherrimum genus est victoriæ, ex mentibus animisque per se suosque, *in captivitatem redactis, in obsequium Christi*, magnificè triumphavit. & continuo in exhaustoque palmarum immortalium proventu, *magister paterque Martyrum*, ac *novarum gentium Novique Orbis Apostolus*, beatissimè gloriosissimèque coronatur.

Quare cum admirabile sit Poetæ propositum, ecquid Poematis idoneum existimari de-

PROSPECTUS

bet ac locuples argumentum, Heros Thaumaturgus? Felix argumentum, ubi non fictione quæritur & laboriosè invenitur, sed obvia reperitur & ultro subit veritatis comes admiratio! Tamen ipsa rerum magnitudo ne sibi officiat, & superbo quorundam fastidio excipiat, non nihil commoveor. *Quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: supra ea, veluti ficta pro falsis ducit.* ex Sallustiana sententia; quam epist. III. ad Volusianum refert Augustinus, ex parte immutatam: *Quæ sibi quisque facilia non factu, sed captu putat &c.* At vim metiri Divinam infirmitate humanâ vel agendi, vel intelligendi, & miraculis generatim fidem abrogare, insolentissimæ fuerit perditissimæque insanix. Non leviter quidem ac temere quibuslibet credi rumusculis velim: sed ubi notata personis, signata temporibus, distincta locis, autoritatibus ac testimoniis omni exceptione majoribus communita proponuntur; ea qui neget atque explodat, næ is impudenter faciat & improbè, nec apud cordatos piosque homines profanæ censuram peruvicaciæ defugiat.

Xaveriana autem, quæ profero, istiusmodi miracula sunt: Joannis III. Regis Lusitani jussu, datisque ad Franciscum Barretum Indiæ Præ-

O P E R I S.

torem litteris, accuratè & religiosè conquisita, omnibusque vestigiis indagata; crebris fidèque dignis testibus legitimè probata; in tabulas publicas rectè atque ordine relata, Proregis chirographo annuloque obsignata, in Lusitaniam venerunt. Inde Romam transmissa, & ad severissimum examen vocata, ut assolet; discussa, expensa, confirmata à Rotæ Auditoribus, à Sacrorum Rituum Congregatione, toto sunt orbe celebrata. Quis consentienti bonorum omnium sapientiumque voci, iniquissimus rerum æstimator, obstrepere audeat? aut quis non impietatis labem, si indignissimâ calumniâ tenebras tam illustri famæ gloriæque Xaverianæ offundere moliat, non perhorrescat? Quò tamen progredi hominum (si homines appellandi sunt) *lumi rebelium* furor non possit, cum ipsius Christi miracula, immani inexpiabilique sacrilegio, Judæi Scribæ ac Pharisei in magicas artes rejecerint?

At enim de miraculis non vacat, nec verò opus est, longam instituere disputationem: de quibus jamdiu cum alii, tum sapientissimus Theologus in libro de Providentia Numinis, atque in Consultatione, quæ Fides & Religio sit capessenda, Leonardus Lessius universè scrip-

PROSPECTUS

fit: de Xaverii speciatim miraculis, haud ita pridem, eorundem ex historia disertissimi Bartoli Italicâ collector interpretisque Gallicus, à recentissimo elegantissimoque scriptore Vitæ Xaverianæ meritò laudatus. Et ipse non uno loco attigi, quæ valeant ad faciendam hujusmodi prodigiis fidem. primùm, ubi hominem sepulchro effosso coram infidelium multitudine in oppido Colano excitatum, ad probandam Christianæ Religionis veritatem, commemoro. deinde, ubi P. Marcelli Mastrilli, & stirpe nobilissimi & virtute, sanationem moribundi expono repentinam, & multiplici insignem miraculo: quod ætate nostrâ, in oculis propè nostris editum Neapoli anno MDC XXXIV. longinqua & vetera confirmat miracula: præsertim cum restitutam Mastrillo salutem consecuta plurima sint, nec minùs admiranda, & clarissimo demum cumulata consecrataq; martyrio. Atque hæc ego, splendida totidem Xaverii beneficia, narratione satis amplâ certissimæque pertexo.

Supparem huic Marcelleæ sanationem ægriam conclamati vidit & stupuit urbs Marchiæ Anconitanæ Macerata, an. MDCLVIII. Alexandri Philippucii è Societate JESU. Diro & me.

O P E R I S.

dicis incognito morbi genere jam sesquiannum
 conflictatus acerbissimè pius juvenis, ad S. Fran-
 ciscum Xaverium suppliciter confugerat. Post
 multas preces votumque susceptum, audiit P.
 Mastrillum cuiquam, certum à Sancto Indiarum
 Apostolo munus expetenti, autorem fuisse, ut
 novendiali cultu præverteret quartum Idus Mar-
 tias, quo die beatissimus ille vir fuisset albo San-
 ctorum adscriptus: eo cultu adhibito, suppli-
 cem optato potitum; eandemque pietatis exer-
 citationem à multis, etiam in urbe Macerata,
 esse feliciter usurpatam. Id verò ægrotus indi-
 catum studiosè arripuit; nec frustra. Ipso illo,
 quo novendialis religio terminabatur, anniver-
 sario Xaverianæ Canonizationis, ut vocant,
 die, inter spectandam effigiem opemque Patro-
 ni benignissimi & potentissimi invocandam,
 repente gravissimo incommodo liberatus est,
 Sanctique admotis sibi reliquiis continuò per-
 sanatus.

Miraculi sparsâ per urbem famâ ingens ad-
 visendum Philippucium concursus factus; ma-
 ximè omnium demirantibus, à quibus æger de-
 stitutus ex desperatione fuerat, medicis; rémq;
 arte suâ, & omni humanâ vi superiorem, jure-
 jurando affirmantibus. Et qui decumbentem

PROSPECTUS

Alexandrum gravi sensu commiserationis vide-
rat Episcopus Maceratensis; mirificè jam fan-
tati redditum, officiosis ipse litteris gratulans
Præposito Societatis Generali nuntiavit. Tum
Philippucius quâ luce manè acerbitatem dolorū
summam tulerat, eadem luce ante meridiē can-
didatus expeditè alacriterque ministravit sole-
ni ad gratiarū actionem sacro; cui & provinciæ
gubernator, & civitatis ordines universi adfue-
runt. Mox beneficii tanti memoriam perpetuam
præsentissimamque exhibiturus, pro Alexandro
Franciscum Xaverium nominari se voluit: gra-
tioresque animum generosâ imitatione præsti-
turus, Indicam depoposcit inîitque expeditio-
nem.

Sed ante suum in Indiam discessum, Ro-
mam profectus, virum omnium complexione
doctrinarum excellentem consummatumque
adiit Petrum Possinum, Societatis Historicum;
egitque cum eo, Xaverianas ut epistolas, si
quas necdum publicas Romanum haberet tabu-
larium, faceret Latinas, sacrasque huiusmodi
reliquias vulgaret. Omnia perscrutatus, & qui-
nas tantum nactus ineditas Possinus, cum im-
parem novæ editioni paucitatem ostenderet
Philippucio; recepit hic, alias è Lusitania, ubi

O P E R I S.

asservari didicerat, litteras Apostoli exscriptas primo quoque tempore sese missurum. Idque strenuè curavit; nec Olyssipone modò, sed Goa subinde, postea Macao, alias atque alias Romam transmisit, unde Novarum S. Franc. Xaverii epistolarum copiosiore adorna vit editionem Possinus: quod ipse narrat epistola Xaverianis præfixa. Autoris hæ quidem sui litteræ coelestem sapientiã referunt, charitatem expriment verè Apostolicam: sed potentiam quoque nunc sonare dicas, miraculum testificari, cujus occasione collectæ, versæ, excusæ fuerint. At uni, quamvis recenti illustri que signo quid immorari necesse est, atque inde commendationem argumenti mei ducere, cum Xaverius *ubique terrarum novis maximisque fulgeat miraculis?* ut canit Ecclesia. Neque diffitentur vel hæretici quidam scriptores, quorum dicta subiiciuntur plenius, Operum Historicorum parte quartadecimâ: & sponte agnoscunt (quæ verba unius ex illis repræsentato) *de hoc viro sancto, virtutibus ejus & mirabilibus, omnes recentes Indorum historias testari.*

Constat ergo sua rebus tractandis veritas. At verisimilitudo, inquis, Poetæ quærenda, non veritas est, Aristoteli si creditur: & in sacrarum

PROSPECTUS

quidem litterarum monumentis verissima omnia, veritatis multa nequaquam speciem habere coloremque, à nonnullis fuit Christianis Poeticæ magistris observatum. Atqui vulgare istud præjudicium à me jamdiu profligatum esse confido, & in Præfatione Operum Poeticorum, & uberius in libris de Poemate, quibus Artis Poeticæ usus familiaris & Christianus continetur. Quid? superioribus de Xaverio, ipsiusque miraculorum celebritate nihilne sumus affecuti? Age nunc (summatim ut aliquid reponam;) absurda & impia veterum commenta, foedè inter se pugnantibus fabulis & immanissimis portentis ab hominum sensu longè abhorrentia, ob vulgi tamen iis temporibus errorem probabilia ducebantur: & Christianæ mysteria Religionis, à tot jam sæculis constituta, purissimis naturæ luminibus consentanea, sanctissimis institutis fundata, extraordinariis vaticinationum eventis illustrata, martyriis firmata innumeris, antiquis perennibusque sancita miraculis, unum idemque in hac causa existimantibus cum populo sapientibus, probabilia non habeantur? Itidem quidquid huic sacrorum tanquã capiti connexum aptumque cernitur, & autoritate legitimâ receptum; quanquam vel more solito, vel captu

OPERIS.

capto mortalium superius; at iis, quæ docti à principio sumus, quibúsq; fides Catholica nititur, sanè facilius & humanæ intelligentiæ propius, credibile non videbitur? An verò Xaveriana quisquam hujusmodi negabit extitisse miracula; ad mysteriorum persuasionem, ad gentium conversionem, ut in Ecclesiæ primordiis, frequentata; & utrunque per orbem deinceps, non solùm famâ, sed experienciâ quoque pervulgata? *Nomen ejus honorabile apud omnes gentes: prout effatus in Pontificio Canonizationis instrumento Urbanus est. atque ut priùs in Relatione consistorianâ asseruerat Cardinalis à Monte; Nulla natio est in Orbe Christiano, quæ Xaverium eximie sanctum non prædicet.*

Scitè Arrianus l. v. de Alexandri expeditione; quæ incredibilia sint, ea mentione adjectâ Numinis credibilia apparere. Jovem tu mihi tamen, aut alium ex illa inanum deorum farragine obsoletâ, cave ad conciliandam eventui inusitato fidem producas.

Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi;
& mecum, quisquis verè Christianum sapit.
Talibus nugæ scilicet canuntur & ineptiæ, in re joculari tolerabiles fortasse; in serio utique negotio, ridiculæ prorsus, ne quid gravius dicam.

PROSPECTUS

At Xaverio, mirifica ut gerat, non *Deus è machina* vanus & scenicus adest: adest unice verus, & *mirabilis Deus in Sanctis suis; qui è idoneum fecit Ministrum Novi Testamenti, & Christi numine Thaumaturgum.* Quid Christi non ditioni obnoxium, potentiae non expeditum? Xaverius Omnipotentis *nomine demonia eiecit, linguis locutus est novis &c. Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.*

Quòd si quis fortè urgeat & pugnet contumaciter litigiosus, facta in poema non quadrare; opus esse fictione: quo certius in poeticis iudice, quàm Aristotele; quo plausibilius teste, quàm Marone revincatur? At Philosophus ita censet; nihil vetare, quominus is qui facta verisimilia tractet, horum nomine Poeta sit. Neque illa movere nos debent, quæ occinuntur infamis Petronii, de ambagibus deorumque ministeriis, & fabuloso sententiarum tormento, veluti oracula. (Præceptum, ac pro exemplo subjectum Specimen Belli Civilis, excussi in libris jam indicatis de Artis Poeticæ usu familiari & Christiano:) neminem, inquam, movere illa debent, cum audiamus contra Virgilium in opere absolutissimo profitentem; *Non hîc te carmine ficto, atque per ambages... tenebo.* Sed fabulæ

OPERIS.

vocabulo fictionisq; abutuntur non pauci, & utranque cum re falsâ confundunt: quarum ego vocum ambarum justam in Poetica notionem informavi.

Accedit ad ista autoritatis præsidia rationis certissimum firmamentum. Nam commentum, quæso, in poemate cur adhibetur, nisi ut, quam nuda materies non suppeditat, admirabilitatem præbeat machina? Cum itaque rei innata magnitudo sese offert, atque, ut Ambrosius loquitur, major ambizioso eloquentiæ mendacio simplex veritatis fides; quid aut necesse est, aut poesi quid convenit, Petronianas ambages fabulosaque tormenta exquirere? Crescit omnino splendescitque, non deteritur, veritate admirabilitas. Fabulæ demum & fictioni cuilibet, Epicæ quidem, subesse quasi fundum veritatis oportere, constat ex Poeticæ Doctorum communi probatissimaque sententia. Idque potissimum genere in Panegyrico valet; ubi extructa laudum altitudo, caduca ludibrioque proposita est, nisi veris subnitatur laudati virtutibus, operumq; magnorum solido fundamento.

Hic ego aptius de Xaverio, quam de Trajano Plinius, usurparim: *Quæ tam Poetica, & quamquam in verissimis rebus tam fabulosa materia?*

PROSPECTUS

Non dico, ut autor subjungit elegantissimus, *inmissa terris nova flumina, novos pontes fluminibus injectos*; sed repentinam in summâ siccitate imbrium vim cœlo excitam, montium venis & faucibus evocata incendia; motas trementesque terras, pacata & strata maria; illic concitatas, hîc compositas tempestates: Virum jam formâ Gigantis exaggeratum; jam elatum solo, adminiculo nullo suspensum, radiis circumfusum; jam hostium armata infestaque agmina cœlesti specie disturbantem. Quid fugata inferna monstra? quid ægri passim lectulis, demortui pheretris & sepulchris excitati? Adde corporis incorrupti spectatissimas exequias, pompasque in funus triumphales; adde supplicationes urbium; atque ex publico sensu pietatis, aut etiam salute receptâ, clientium populorum Liberatori Patronoq; suo festas gratulationes. Parùmne hæc, amabo, seges poetica? fatîsne jucunda mira;q; varietas? Nec verò admirabilior videbitur homini attento & prudenti Xaverius, procellas tranquillans, quàm naufragus in tabula; mortuos excitans, quàm ipse moriens. Heros ubique ac Thaumaturgus.

Hactenus de materiæ probabilitate ac dignitate: par utinam opus, rerum certè copiâ præ-

O P E R I S.

stantiâque non usquequaque indignum, extiterit! Magnitudine quidem par nullum poema extulit panegyricum antiquitas; nec posterior ætas, certè de Indiarum laudatissimo Apostolo, tantum edidit. At inde operis neutiquam petenda æstimatio. Ad formam igitur quod attinet; cuncta poeticè tractantur sic, ut neque fictio veritati, nec suavitati quidquam veritas detrahat. Quæ præcipua in antiquis hujusce generis operibus inventa numerantur, hîc aut reperta sunt, & argumento infixæ, sponte efflo-ruerunt; aut illa quidem adscita variè, non machinis tamen contorta, sed mollissimè adducta comparent.

Ecquid solerter à profanis excogitata reputantur, præfaga multiformiaque somnia? Objiciuntur sopito, sed nunquam animis jacenti Xaverio, terrarum undarumque tractus immensi, gentes innumeræ, portenta periculaque infinita. His interim visis immanibus non interrita modò, verùm etiam incitata fortitudo, labores doloresque ampliùs ampliùsque appetit & provocat. Quæ poetica magis vel inventio, vel oratio, quàm Sibyllæ vaticinatio apud Tibullum, apud Virgilium, bella, horrida bella, & Thybrin multo spumantem sanguine cernentis? At

PROSPECTUS

Xaverius animo longissimè excurrente, arcano visu navale prælium spectat; votisque à se accersitam Lusitanæ classi ex Acena victoriam, dum in templo Malacæ dicit ad populum, figuratè penitusque poeticè describit, ac propheticè nuntiat obstupefactæ concioni. Atq; hæc in specimen libata sufficiant. diffusa namque in omnè panegyrici partē istiusmodi sunt miracula, & inter se nexa: quæ, ut suapte naturâ fortasse artificem, divinaq; vi erexerunt; ita spectatorem ipsâ specie suâ facilè corripiant, tantæq; intentum pulchritudini defigant.

Aliæ occurrebant perpetui contextûs rationes ac viæ (& aliquas in Poeticâ jampridem indicavi:) sed eam delegi formam, quæ Xaverianorum plurimas & clarissimas partes operum exprimeret. Nam Ferdinandus à me ita celebratur; ut quemadmodum fundatoris in æde sacrâ & opere muto insignia disponuntur, sic laudes poemati, & picturæ, ut vocant, loquenti intexantur. Non hæreo in ædificatione quamvis lauta & splendida crescentis assiduè molis: ut accipio ex R. P. Theodoro Beteo, Collegii Academiaeque Paderbornensis Rectore; cujus ego humanissimis litteris & alia sum edoctus ad Ferdinandi Principis gloriâ scitu dignissima. Xa-

O P E R I S.

verium ipsum, ædi ornamentū suæ induco (quid enim aut congruentius aut illustrius poterat inveniri?) lectissimas Apostoli res Iconibus effinxi: Basilicam huiuscemodi apparatu distinctam, propriis poeticisque formis decorabo. Scena multiplex & magnifica, quæ sacros parietes convestit,

Admiranda tibi gravium spectacula rerum,
quisquis huc piè curiosos intendes oculos, exponet. *Vt pictura, Poesis erit.* Et tali Virgilius ornatu Carthaginense templum descripsit. At ego non simplices tabulas instruxi: certa paria tabularum, præter Furstenbergicam unam, & singularem, Paderbornensi templo appendi; seu rerum, ac miraculorum, sibi pro similitudine partim concinentium, partim ex oppositione alludentium imagines: nisi quòd voces geminas, & ipsas tamen sanè mirificas rerum notas amplissimarum, efferentem Xaverium in principio constitui. Omnia denique sic informata sunt, ut ea qui perleget oculis haud profanis & ineruditis, non *animum picturâ pascat inani.*

Poeticis Iconibus quindecim respondent Commentarii totidem, quorum plerique instar librorum habent; non de Poematis forma versibusque conscripti, quales vulgò appellan-

PROSPECTUS

tur in opera veterum autorum conditi ad difficultatum enodationem ; sed materiae Poemati subjectae , historiaeque Commentarii ; quo nomine libros habemus Cæsaris , nudos & venustos ex Tulliano iudicio. Equidem venustos perinde meos optarim ; aut , quod majus est , dignitate præditos : nudos certè haud volui *Commentarios rerum , omni ornatu orationis tanquam veste detractâ*. Neque id scriptionis genus & nomen solummodò nudae rerum positioni congruere , declarat M. Seneca l. controvers. III. quòdque in dialogo de Claris Oratoribus ait Cicero ; *L. Crassi contra Domitium non est oratio , sed quasi capita rerum , & orationis commentarium paulò plenius* ; idem non incommodè censetur de singulis nostris in D. Xaverium operibus.

Materiem & tanquam solum historia subternit ; cui passim aliquid operis panegyrici inædificatur : ac mera sæpe explicat se narratio historica. Parcè profana in comparisonem & ornatum adhibui ; sacra ex Divinis Ecclesiasticisque monumentis , largè & variè. Singulis etiam partibus sententiam ex alterutra sancti foederis pagina præscripsi : quo lemmate persona ferè aut exprimitur aut indicatur ex novo priscòve Testamento

O P E R I S.

Testamento illustris, quicum Xaverius comparatur. etsi non tam personas, quàm res gestas comparo. Nec offensionem debet esse laudationis hæc ratio; cum Gregorius (de quo antè dixi) Prophetis, ac Mosis nominatim, & Apostolis fuerit compositus. Gregorio certè, ut demonstravi, copiâ excellentiâque miraculorum non impar Xaverius, verè Thaumaturgus meritoque cognominatus, & Indiarum Apostolus, ac *Spiritu Prophetia*, (quod agnoscit Ecclesia) *toto orbe conspicuus*; haud temere profectò, nec injuriâ cum Prophetis & Apostolis confertur: strictim quidem & obiter cum multis; cum aliis pleniùs, Mose præsertim & Paulo.

Eliam in primis selegi, parallelum (si verbo maximè proprio uti conceditur) à flagrantissimo Divinæ gloriæ studio, & operum naturam superantium effectione clarissimâ. Unde *amplificatus in mirabilibus suis* dicitur à Sapiente in elogio illo quod Ecclesiastici c. XLVIII. consignatum, distributè sum persecutus. De hoc instituto meo plura suo loco, peculiari ad Commentarios præfatione: hîc satis ad tanti Vatis præconium fuerit, annotasse; quòd in celebri Judæorum Hierosolymitarum ad Joannem legatione, ubi est à Christo discessum, quem se esse Bap-
ti-

PROSPECTUS

sta pernegavit, proxima in Eliam percunctatio incubuerit: & idem, quo major non surrexit inter natos mulierum, Domini Præcursor ab Angelo fuerit Eliæ spiritu & virtute commendatus; à Domino, Eliæ nomine insignitus: quòdque verus ipse Christus pro Elia sit putatus & celebratus.

Eliæ Elisæum, propter adductas loco jam signato rationes, adjunxi. Verùm, quoniam Elisæus magistro fuit ex Divino jussu Propheta substitutus, & spiritu magistri completus; cum eo Mastrillum in hac parte, Xaverio quasi Eliæ subrogatum, alicubi perpaucis confero. Miraculis autem Prophetæ geminus utriusque Xaverius; aut sicubi fortè dissimilis, at dispar vix usquam conspicitur. His ergo aliis que ex universa Scriptura, & aliquot ex historia Ecclesiastica heroibus componitur Xaverius. Est enim, quod ex Ciceroniano didicimus Antonio, *cum ceteris præstantibus viris comparatio in laudatione præclara*. neque hîc invidiosa; quandoquidem, sicuti antè sum professus, coelestium inter se virorum non merita comparo, sed facta.

Non tamen in Xaverii prodigiis unicè meaversatur commentatio; ni prodigia numerentur opera Thaumaturgi omnia. Nimirum

OPERIS.

ejus virtutes heroicas, heroica opera gravissimè dixit haud semel à me laudatus Cardinalis; qui sacrae Rituum Congregationi Præfectus, de Xaverio Sanctis adscribendo, post causam diu multumque agitatam & sapientissimè recognitam, ad Pontificem Maximum & supremum Ecclesiae Senatam retulit. Cujus in sententiam ivit, nisi potius præiisse dicendus est orbis terrarum universus; & unanimi consensu agnovit, justaque admiratione profecutus est planè heroica Xaverii facinora. Tales ego tantasque Apostolicarum virtutum actiones, Xaverianis conjunctas prodigiis & individuas, totis passim commentariis pertracto, extremis potissimè: ubi, occasione fundatæ à Principe Ferdinando ad Sinas & Japones missionis, Evangelici operarii formam propono, imaginem Xaverii, qui miraculis omnibus, quæ fecit, majus ipse extitit miraculum.

Principio consilium mihi fuerat, Lector Erudite, singulas Poematis Icones brevi explicatione materiæ, quæ hujuscemodi tabulis ambitur, cum aliqua insigni comparatione illustrare. Sed ipsa statim argumenti benignitate captus, sensimque provecus, nec tamen inconsideratè, specimen dedi, quid fieri in hoc genere

PROSPECTUS

posset. Denique tractationem aliquantò liberaliorem primi capituli excusavi ad finem, si cui fortè in trita commentariorum significatione consistenti viderer modum excessisse. non id sine autoritate exemploque commissum; facere mecum locis variis Sanctos Patres, dum sacras literas explanant quadam orationis ubertate & lætitia.

Verum, nec, uti jam commonstravi, necessaria fuit excusatio apud rectè intelligentes; nec illa contractio, quam mihi in capita reliqua præscripseram ob angustiam temporis & iniquitatem. Videlicet insperata Deus nobis otia fecit; non ut singulis immorarer concinnandis, sed plura ut festinatò procuderem. Per varios identidem casus, & importunas editioni, non scriptioni moras, quæpiam mollitæ difficultates, circa totum hoc negotiû Providentiæ ductu suavissimo. Itaque illam mihi à me brevitatis legem indictam, in proximi tantùm capituli parte priori, & iterum alibi servandam sensi: in ceteris usus opportunitate, summum cujusq; partis argumentum locupletavi rerum accessione plurimarum, eodè spectantium. quæ tamen cum inæqualis abundantia sit, idcirco etiam capitulum impar habitus; quemadmodum & iconismorum in

O P E R I S.

Poemate: sed permulta ubique rerum & dignitas & varietas. Audiendus verò Plinius est consularis; qui de suis agens operibus, hoc statuit. *Sapiens subtilisque lector debet non diversis conferre diversa, sed singula expendere; nec deterius alio putare, quod est in suo genere perfectum.*

Theologicos historicosq; duntaxat commentarios inscribendo, principales & ubique suas partes, ratione præsertim habitâ materiæ, designaram; in generali tamen inscriptione, oratoriæ partim formæ indicium addidi. Theologiæ autem mentio hîc solam non innuit rerum tractationem Divinarum, sed etiam usum Divinæ Scripturæ perpetuum. Neque est, quòd aut rudiores hujus majestatem nominis deterreantur; cum omnia capere queant vel modicè eruditi, quantum sit satis ad uberem animi ingenii-que fructum, & conjunctam pietate voluptatem: aut quòd delicatuli homines, tanquam inelegantia ac barbaria in loquendo confessione & denuntiatione aversi, fastidiosius commentationem hujusmodi respuant. Quantam res piæ vel suscipiant vel pariant suavitatem, non uno in libro disputavi: hoc quidem loco tantùm opponam; fuisse interdum à Cicerone adhibita superstitionis vocabula antiqua & horrida; nec vi-

PROSPECTUS

tio dari scriptoribus artium , si suæ quisque professionis familiaria propriaque usurpet verba : nedum orationem corrumpi & sordescere conceptis octo decémve , minùs Latinis fortasse vocibus ; quas & sapientissimi politicissimique auctores frequentarint , & ipse Religionis usus consecravit.

Cetera dictio ex Tullii ac Virgiliti fontibus ita derivata est , ut nonnihil ex aliis principibus Latinitatis sciens volensque admiscuerim. Nihil quidem obsoleti , aut parum candidi ; nihil peregrini , aut alieni (iis , quæ identidem autoritatis maximè causâ notavi , exceptis.) Nam etsi viderem Xaverianis de rebus multa elocutionis lumina ex Maffeo sumpta à Turfellino , plura ex utroque ab Orlandino ; tantumdem mihi ipse non permisi : in eoque elaboravi ; ut cum priores illi optima jam occupasse viderentur , aliter ego dicendo haud pessimè dicerem ; ac viam cum iis contendendi aperirem , quibuscum esset honestius certare , quàm plerosque alios vincere. Sin aliquid Criticorum veterum legibus repugnare , aut recentium quorundam observationibus videbitur ; videsis novam in Criticos Disquisitionem , Furstenbergianorum nostrorum libris quatuor præfixam : & in Poeticâ ,

O P E R I S.

Dissertationes singulas de singulis dotibus narrationis, ac librum tertium de Dictione: ubi crebræ circa historicam quoque, & oratoriam facultatem animadversiones. Jam quòd versus aliquot interposui commentariis; id & probat, & facit in philosophicis oratoriisque Tullius non infrequenter, adscitis insertisque versibus, etiam ex poetis non bellissimis.

Quid superest, in hac parte quod admoneam te, Lector? Indiam, strictè modò proprièque, modò latè atque ex usu communi à me usurpatam & in carmine & in solutâ oratione. Tum, quod aliis usui possit esse, Mastrillum à me nominatum, quem scriptorum nonnemo perperam Mastrillium; sed, ut scripsi, nominandum omnino, ex autoritate certissima & cœlesti oraculo D. Franc. Xaverii, cùm ægro moribundoq; verba præivit religiosæ formulæ votorum. Nec abs re fuerit observare de Sancto eodem Apostolo, cùm sæpe eo tempore se ipse nominarit, semper Franciscum Xaverium conjunctè appellasse. Cujus moris ecquid ratio in precibus Ecclesiasticis haberi debeat, videant quos talium cura spectat, cùm suam Apostolus videatur significasse voluntatem. Quod illi non singulare acciderit. Sanctorum quippe Joannis Chry-

PROSPECTUS

Joſtomi, Petri Cœleſtini, Petri Nolaſci &c. factis in orationibus cognomenta exprimuntur.

Ad extremum ſic habeto, Lector Candide, mihi in hoc opere nequaquam propoſitum fuiſſe, ut facta Xaveriana complecterer omnia, quæ ſunt infinita. Et verò ita non ambitioſè ab historicis noſtris conſcripta ſunt, nullum ut ejus de vita editum legerim librum, in quo extent cūcta vel miracula ſplendidiffima, quæ diplomate ſunt Canonizationis Indici Apoſtoli conſignata. Ex hac ego Bulla præfertim, atque ex Relatione facta in Conſiſtorio, & Oratione ibidem habita, quas crebrò in teſtimonium adduxi; deinde ex vita à Turſellino ſcripta, & ſparſim fruſtatimque ab Orlandino relata (ut ſuperiora quædam monumenta, minùs copioſa, taceam;) ac demum ex ampliffima Bartoli hiſtoria, cui poſteriores vitæ Xaverianæ inhæſerunt ſcriptores, materiem narrationum mearum aduſque Xaverii mortem duxi: & poſthuma quædam miracula, aliaq; ſuperiori ſpectata ſeculo decora indidem accepi. Nam recentiora quæ hanc nobilitarunt ætatem prodigia, aliunde publicis ex actis petii; quæque huic agnata regioni ſunt Xaveriani honoris incrementa, externis ac poſteris oculatus gratuſque piorum ac perennium
donorum

O P E R I S.

donorum testis rite promulgo. Quòd si quid recentibus historicis aliquâ in parte dissentaneum à me refertur ad majorem D. Xaverii gloriam ; id verò certis & rationibus & autoritatibus nititur : & comprobari dilucidè posset, si quem hæc universa præfatio modum exigit, pateretur. Sed ipsâ expositione res acriter intuenti patebit: ex. c. locus, ubi navis ruinosa, quæ sanctum incorruptumque Apostoli corpus Malacâ advexerat ; mirificæ beneficio sarcinæ, & quasi vecturæ pretio, tempestatum scopulorumque victrix, jam reddito sacro pignore ultro subsidens in ipso portu demersa est.

Quàm multos scriptores rerum suarum Magnus ille habuit ! ut hoc Ciceronianum de Alexandro dictum in melius convertam. Et hic quidem laudatoribus circumfluens, at justæ solidæque laudis ignarus, Achillem fortunatum Homerico virtutis præconio exclamavit. Me verò beatum ipse prædicarim, ad Xaverium Thaumaturgum admissus, poematis commentariisque multiplicis argumentum : qui fabulosam, vanorumque miratricem facinorum antiquitatem longè superavit, verè heroicâ fortitudine ceterarumque virtutum clarus insignibus... Denique minus est quod illa finxit quàm quod iste gessit.

†

PROSPECTUS OPERIS.

ut appositè inquit Ambrosius de Abrahamo:
cujus *benedictionem Patriarchæ Dominus spiritua-*
liter elargitus Xaverio, ab Urbano dicitur Pon-
tice; ut multarum gentium pater efficeretur; &
filios, quos CHRISTO IESV genuerat, super
stellas cæli, & super arenam, quæ est in littore
maris, multiplicatos videret INDIARVM
APOSTOLVS.

